

Peter J.H. van Bree (1927-2011): gepassioneerd wetenschapper en museum-conservator

Erwin J.O. Kompanje | collectiebeheerder zoogdieren, Natuurhistorisch Museum Rotterdam; erwinkompanje@me.com

Op 24 februari 2011 overleed op 83-jarige leeftijd de zoöloog dr Peter J.H. van Bree. Peter werd op 17 september 1927 te Tebing Tinggi op Sumatra geboren. Hij studeerde biologie en betrad als student biologie in 1947 voor het eerst het Zoölogisch Museum Amsterdam, destijds gevestigd naast Artis. De toenmalige directeur van het museum, de zoöloog prof.dr Lieven F. de Beaufort (1879-1968), zag wel wat in de jonge student en Peter kreeg van hem toestemming aan de collectie reptielen en amfibieën te werken. Peter had vele bijbaantjes, onder andere in de langspeelplatengroothandel en bij bioscoop/theater Kriterion.

Daarnaast werkte hij ook hard aan de zoölogische collectie. Hierdoor kreeg hij al snel een aanstelling bij het museum als student-assistent. Na tien jaar studeren behaalde hij zijn doctoraalexamen. De toenmalige conservator zoogdieren dr P.J. van der Feen (1892-1987) interesseerde Peter voor de zoogdiercollectie. Die verzameling had door het oorlogsgeweld veel te lijden gehad en Van der Feen zag er een mooie taak in voor Peter om de collectie weer op poten te zetten. Peter werd hoofdassistent en in 1960 als opvolger van Van der Feen benoemd tot conservator zoogdieren. Dat bleef hij tot zijn pensionering in 1992.

Dolfijnen

Toen Peter hoofdassistent werd, lag het in de lijn der verwachting dat hij zou promoveren. Hij verkreeg de doctorsgraad pas in 1973, dertien jaar na zijn aanstelling als conservator, op een proefschrift over de systematiek van enige dolfijnensoorten. Hij heeft echter geen dertien jaar aan zijn dissertatie gewerkt. Het was namelijk het derde promotieonderwerp waar hij aan begonnen was. Zijn eerste onderwerp was de variabiliteit van de hermelijn (*Mustela erminea*). Al in 1961 verscheen van zijn hand in *Säugetierkundliche Mitteilungen* een doorwrocht artikel over het moment van rui bij

▲ De conservator in de dop: Peter van Bree (met geweer) bij een door zijn vader geschoten Sumatraanse tijger, circa 1933. (archief Marc van Bree)

Nederlandse hermelijnen. Wat een mooie opstap zou zijn geweest voor een proefschrift werd teniet gedaan door een aantal publicaties van Duitse onderzoekers die uitvoerig en afdoende beschreven wat Peter had willen onderzoeken. Zijn tweede promotieonderwerp zou over salamanders gaan, maar ook dit onderwerp sneuvelde doordat het werd ingehaald door publicaties van anderen. Uiteindelijk beet hij zich voor zijn promotie-onderzoek vast in dolfinen en bundelde voor zijn proefschrift een aantal artikelen onder de titel 'Notes on Cetacea, mainly on Delphinoidea'.

De eerste wetenschappelijke publicatie van Peter over een walvisachtige, een beschrijving van de vinvis die in 1956 tussen Wijk aan Zee en IJmuiden aanspoelde, schreef hij samen met Van der Feen in 1963 in *Lutra*. Het zou het eerste artikel worden in een lange reeks fraaie publicaties over walvisachtigen. Hierin is de echte museumconservator te herkennen. Veel van zijn publicaties zijn gebaseerd op schedels en skeletten die bewaard worden in musea. De collectie van het Zoölogisch Museum Amsterdam vaarde wel bij deze passionele interesse. Hij vulde de collectie aan met skeletmateriaal van op de Nederlandse kust gestrande dolfinachtigen en wist via internationale contacten schedels van bijzondere uitheemse soorten te verkrijgen.

Toen ik in 1993 de Amsterdamse collectie voor het eerst kon bekijken, werd ik direct getroffen door de hoge kwalitatieve en kwantitatieve waarde. Peter leidde mij met zichtbare trots door de kelderruimte waar de zeezoogdierskeletten waren opgeslagen. Glunderend opende hij de metalen kasten met een prachtige reeks schedels van dwergpotvissen (*Kogia breviceps*) uit Nieuw Zeeland en toonde hij schedels van bijzondere dolfinensoorten. Het ordenen, etiketteren en aanvullen van de Amsterdamse zoogdiercollectie is een van de grote verdiensten van Peter geweest. Zijn grote netwerk in de internationale museale wereld bleek hierbij van onschatbare waarde.

Nieuwe soort

In 1971 beschreef hij in het tijdschrift *Mammalia* de nieuwe soort *Delphinus tropicalis*. Hoewel de validiteit van deze dolfinsoort door sommigen betwijfeld werd, heeft de nieuwe naam stand gehouden. Weliswaar wordt *Delphinus tropicalis* sinds 2009 als waarschijnlijke ondersoort / regi-

▲ Peter van Bree, circa 1960. (archief Marc van Bree)

onale variëteit van *Delphinus capensis* gezien, maar dan is het nog steeds *Delphinus capensis tropicalis* Van Bree 1971.

Zeehonden en walrussen

Behalve zijn bijdragen aan de kennis van de walvisachtigen heeft Peter prachtig werk verricht aan een andere groep zeezoogdieren, de zeehonden, oorrobber en walrussen (Pinnipedia). Ook van deze dieren bracht hij een indrukwekkende collectie skeletmateriaal bijeen, waaronder een serie walrusschedels en schedels van Nederlandse gewone en grijze zeehonden. Hij heeft veel Nederlands materiaal kunnen verkrijgen via zijn uitstekende contacten met het zeehondenopvangcentrum Pieterburen. Ook over de Pinnipedia schreef Peter wetenschappelijke en populair-wetenschappelijke artikelen. Ik telde 43 overdrukken in mijn bibliotheek, onder andere over waarnemingen van Arctische zeehondensoorten, zoals zadelrobber (*Phoca groenlandica*) en ringelrobber (*Phoca hispida*) in West-Europa. De terugkeer van de grijze zeehond (*Halichoerus grypus*) in Nederlandse wateren heeft Peter zowel met publicaties als in de ZMA-collectie uitstekend gedocumenteerd. Ook de zeehondenopvang in Pieterburen heeft Peter altijd een warm hart toegedragen. Hij begeleidde Pieter 't Hart, de zoon van oprichtster Leny 't Hart, geduldig en professioneel bij het schrijven van

zijn proefschrift over de geschiedenis van de zeehondenjacht in Nederland. Peter was altijd trouw met het sturen van overdrukken van nieuw gepubliceerd werk. Hij schreef over allerlei diersoorten en diergroepen, maar zijn speerpunt lag bij de walvis- en zeehondachtigen. Behalve de eerder genoemde publicaties over Pinnipedia, telt mijn Van Bree collectie niet minder dan 91 overdrukken handelend over walvisachtigen en walvisvaart, 18 over katachtigen, 37 over andere kleine roofdieren (waaronder vijf over otters), tien over vleermuizen en 24 over andere zoogdieren. Maar ook zes over amfibieën, twee over reptielen, twee over vogels (kokmeeuwen), één over een weekdier (*Patella*) en twee over vissen.

Prins Bernhard

Op een dag in 1995, toen ik aan de Amsterdamse dolfinencollectie werkte, verscheen Peter in het depot en zei: 'Kom eens mee Irwin' (hij noemde mij steevast met een rare Amerikaanse tongval 'Irwin'). Ik liep met hem mee naar een aangrenzende ruimte. Peter opende een doos met eekhoornbalgen, haalde er een van een rode eekhoorn uit, keek mij verwachtingsvol aan, en met bijzondere glinstering in zijn ogen toonde hij mij het label. Er ontstond een bijzondere samenzweerderige sfeer in de slecht verlichte kelder. Onder *Sciurus vulgaris* stond bij don. en leg. (schenker en vinder) 'Z.K.H.

Bernhard, Prins der Nederlanden'. Bijna fluisterend zei hij, alsof niemand het mocht horen: 'Bernhard heeft ze zelf geschoten, mooi he!'

'In haast'

In persoonlijke contacten was Peter correct, vaak formeel en altijd attent. Een paar dagen na de geboorte van mijn zoon Otto in 1999 kwam er een pakje van het Zoölogisch Museum. Hierin een getypte kaart met felicitaties en een lichtblauw babypakje met twee opgenaaide beerfiguren. Door hem zelf gekocht, zo verzekerde hij mij later. Elk jaar kwam de traditionele kerstfoto, meestal van een ruïne of ander bezoekwaardig Mediterraan monument. Hij liet mij in het eerste jaar van ons contact al weten er prijs op te stellen een kaart terug te krijgen. Ik hoorde van anderen dat als je dat niet deed, je dan op de kerstkaart-zwarte-lijst kwam. Elke op een type-machine getypte brief of kaart die ik van Peter ontving was met vulpen ondertekend met de vaste opmerking: 'ook de groeten aan je vrouw'. En hij meende het. Hij noemde haar altijd formeel 'mevrouw Kompanje' en week daar, ondanks alle pogingen van 'mevrouw Kompanje' nooit van af. Hij behield een betrokken distantie. Zijn bezoeken aan ons huis gingen altijd vergezeld van kleine cadeautjes, altijd waren de visites 'in haast' (dit schreef hij ook vaak op korte mededelingen die hij per post verstuurde) en kort van duur. Maar ze waren niet minder gemeend. Het was geen moeite voor Peter om vanuit Amsterdam naar Barendrecht te rijden voor een bezoek van nog geen half uur.

Platkopkat

Hoewel ik geen bioloog van opleiding ben, beoordeelde Peter mij naar mijn wetenschappelijke prestaties. Ik hoorde van iemand dat hij mij 'een correcte vent' vond. Dat was, zo begreep ik, een compliment. Klaarblijkelijk was niet iedereen een 'correcte vent'. Ik zie het als een groot voorrecht met Peter gewerkt te hebben en samen met hem een aantal publicaties geschreven te hebben. Hij droeg het Natuurhistorisch Museum Rotterdam een warm hart toe en publiceerde in *Straatgras*¹ en *Deinsea*². Regelmatig bezocht hij het museum en dat leidde stevast tot correspondentie, bijvoorbeeld in het vroege voorjaar van 1998 toen hij een fout gedetermineerde kat in de vaste tentoonstelling ontdekte. Uitvoerig gedocumenteerd met eigen gemaakte foto's en fotokopieën uit standaard-

▲ Peter van Bree was drager van twee Koninklijke Onderscheidingen: Officier in de Orde van Oranje-Nassau en Officier in de Orde van de Gouden Ark. (archief Marc van Bree)

werken wees hij de conservator fijntjes op de juiste identiteit: geen Bengaalse kat maar een platkopkat (*Prionailurus planiceps*)³.

Met zoveel trots

Hoewel Peter al lang last had van zijn obstructieve longaandoening, bleef hij opvallend actief. Volgens zijn eigen zeggen vanwege zijn dagelijkse bad met eucalyptusolie, hoewel ook de medicinale bronchodilatator een trouwe metgezel in zijn colbertzak was. De laatste jaren begon hij niet alleen fysiek, maar helaas ook geestelijk af te takelen. Het laatste half jaar van zijn leven moest hij hierdoor in een verpleeginrichting doormaken. Dit was ontluisterend en een correcte en formele man als Peter bijna onwaardig. Hij was, zoals

Klaas Post mij in een e-mail schreef, 'een mens zonder geest' geworden. Met Peter van Bree is een museumbioloog van de oude stempel verloren gegaan. Puur toevallig sluit nu ook het Zoölogisch Museum Amsterdam haar deuren. 'Zijn' collectie is in de periode rond zijn overlijden vervoersklaar gemaakt voor de verhuizing van Amsterdam naar NCB Naturalis in Leiden. Ik ben blij dat hij dit niet bewust heeft moeten meemaken, het had hem, zoals ik hem kende, veel verdriet gedaan. Ik weet een ding zeker, nooit zal iemand met zoveel trots de *Kogia*- en monniksrobschedels laten zien of in een bijna complotachtige sfeer de door prins Bernhard geschoten eekhoorns tonen. Deze trots is met Peter gestorven. ◀

J. Zool., Lond. (1989) 218, 123-136

High incidence of malocclusion in an isolated population of the red fox (*Vulpes vulpes*) in the Netherlands

J. BOUWMEESTER, J. L. MULDER* AND P. J. H. VAN BREE
Department of Mammals, Institute of Taxonomic Zoology, PO Box 4766,
NL-1009 AT, Amsterdam, The Netherlands

(Accepted 13 December 1988)

(With 2 plates and 4 figures in the text)

Out of 73 fox skulls (Fisher signs 1, 2) collected in the North Holland Chase Reserve (NHCR) between 1979 and 1985, 12 (16.3%) skulls showed a pronounced protrusion of the maxillary incisors over the mandibular incisors. Comparison of dimensions of affected and normal skulls revealed that this protrusion was the effect of a shortening of the front part of the mandibles. The study of observations of the observations is thought to be a factor in the malocclusion. The protrusion was deduced from the family relations between individual foxes radio-collared or monitored during the years of ecological research, and from the close kinship distribution in mandible length. The high incidence of the protrusion can be explained by the history of the population in the NHCR. Before 1980 the NHCR was not inhabited by foxes as a result of an ecological isolation. It is suggested that in that year four cubs, probably from one litter, were set free. It is believed, therefore, that the present population has originated from a small and isolated gene pool. Compared to normal foxes, affected animals are likely to be at an ecological disadvantage. Hence it is expected that the incidence of the protrusion will decline in the future, since the population density reached a stable maximum around 1982 and the selective forces against the protrusion will presumably be stronger now than during the phase of rapid population growth.

Contents		Page
Introduction	123	124
Methods	124	125
Terminology	125	125
Material and measurements	125	127
Establishing family relations	127	127
Results	127	128
Frequency and nature of the protrusion	128	128
Effect of malocclusion on mandible growth	128	130
Disadvantages of the protrusion	130	131
Mixing and supplementary teeth	131	131
Hereditary transmission of the protrusion	131	131

Revue. zool. Belg. Bd. 46, H. 1-4, S. 377-383, Brno, Juni 1996

Extralimital records of the Ringed Seal, *Phoca hispida* Schreiber, 1775, on the West-European continental coast

P. J. H. van Bree

Abstract. A review is published of the extralimital records of the Ringed Seal, *Phoca hispida*, on the West-European continental coast (northern Denmark to southern Spain). Before World War II the species was mostly observed but at present almost every year a Ringed Seal, mostly young females, can be found on the mentioned coast. That at present more specimens are seen, is due to increased observation effort, better identification manuals and the creation of seal rescue centres, where seals are not only taken care of, but also can be studied at close quarters.

Key words. Ringed Seal, *Phoca hispida*, Denmark, Germany, The Netherlands, Belgium, France, Spain & Portugal.

On the West-European continental coast (northern Denmark to southern Spain) only two seal species can be found permanently, viz. the Common or Harbour Seal, *Phoca vitulina*, and the Grey Seal, *Malichevius grypus*. The first one is found along the coast of Denmark, Germany, the Netherlands, Belgium (only stragglers) and France (a small colony at the mouth of the river Somme). The second species formerly occurred along the Danish North Sea coast (Holm Jøensen et al. 1976) and actually small colonies are found on high-lying shoals off the Atlantic coast of Germany (Schäbel & Wilder 1988) and the Netherlands (Van Hart et al. 1988). Furthermore they can be found on islands around Brittany (Daguy 1988).

All other seal species found on the coast are stragglers, either from the Arctic North (Walruses — *Odobenus rosmarus*, Hooded Seals — *Cystophora cristata*, Harp Seals — *Phoca groenlandica*, Bearded Seals — *Ergasilus barbatus* and Ringed Seals — *Phoca hispida*) or from the South (Monk Seals — *Monachus monachus*). Among the stragglers the Ringed Seal is the most numerous one.

From before the Second World War only a few records are known: in the Netherlands three specimens (see compilation in Van Bree et al. 1992) and in France

▲ Een greep uit de publicaties van Peter van Bree.

¹ Van Bree P.J.H., 1999 - Over de jonge blauwe vinvis *Balenoptera musculus* die in 1840 op onze kust strandde - *Straatgras* 11(4): 47-49
² Van Bree, P.J.H. & Kompanje, E.J.O., 1998 - Three aberrant polecats *Mustela putorius* (Mammalia: Carnivora, Mustelidae) - *Deinsea* 4: 103-105
³ Zie *Straatgras* 10(1): 13-14